

785.74.071.1:78.03(477)
 ID ORCID 0000-0003-3959-7513
 DOI 10.33625/1993-6400-2019-3-58-64

СТРУННО-СМИЧКОВИЙ КВАРТЕТ У КОНТЕКСТІ КАМЕРНО- ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО СТИЛЮ Б. ЛЯТОШИНСЬКОГО

Чистякова Д. А. Струнно-смичковий квартет у контексті камерно-інструментального стилю Б. Лятошинського. Статтю присвячено розгляду особливості камерно-інструментального стилю Б. Лятошинського, вагомою складовою якого є жанр струнно-смичкового квартету. Зазначено, що, віддаючи перевагу камерно-інструментальній музиці на ранньому етапі своєї творчості, композитор переслідував дві основні цілі: «входження» до звукового світу сучасної на той період музики, де саме камерно-інструментальні жанри ставали домінуючими; створення власної мовної стилістики, яка відповідала б вимогам Новітнього часу. У статті послідовно прослідковано тенденції відтворення інструментальної камерності у стилі визнаного класика української музики, визначено основні етапи становлення цього стилю. Відповідно до цього в дослідженні надано стислі характеристики того «жанрового оточення», яке впливало на струнно-квартетний стиль Б. Лятошинського. Це, насамперед, базова модель його музичного мислення — симфонія як жанр високих узагальнень, а також різні форми композиторського «спілкування» з українським музичним фольклором у вигляді обробок та цитування (прикладом останнього є «Український фортепіанний квінтет», що характеризується у статті).

Ключові слова: камерно-інструментальний стиль, струнно-смичковий квартет, Б. Лятошинський, етапи становлення камерно-інструментального стилю композитора, музична мова та форма камерно-інструментальних творів Б. Лятошинського.

Чистякова Д. А. Струнно-смичковий квартет в контексте камерно-інструментального стилю Б. Лятошинського. Стаття посвячена рассмотрению особенностей камерно-инструментального стиля Б. Лятошинского, весомой составляющей которого является жанр струнно-смычкового квартета. Отмечено, что, отдавая предпочтение

ние камерно-инструментальной музыке на раннем этапе своего творчества, композитор преследовал две цели: «вхождение» в звуковой мир современной на тот период музыки, где именно камерно-инструментальные жанры становились доминирующими; создание собственной языковой стилистики, которая отвечала бы требованиям Новейшего времени. В статье последовательно прослежены тенденции воплощения инструментальной камерности в стиле признанного классика украинской музыки, определены основные этапы становления этого стиля. Соответственно этому в исследовании даны краткие характеристики «жанрового окружения», оказывавшего влияние на струнно-квартетный стиль Б. Лятошинского. Это, прежде всего, базовая модель его музыкального мышления — симфония как жанр высоких обобщений, а также разные формы композиторского «общения» с украинским музыкальным фольклором в виде обработок и цитирования (пример последнего — «Украинский фортепианный квинтет», охарактеризованный в статье).

Ключевые слова: камерно-инструментальный стиль, струнно-смычковый квартет, Б. Лятошинский, этапы становления камерно-инструментального стиля композитора, музыкальный язык и форма камерно-инструментальных сочинений Б. Лятошинского.

Chystiakova D. Bowed String Quartet in the Context of Chamber-Instrumental Style of Boris Lyatoshinsky.

The article discusses the features of chamber-instrumental style of Boris Lyatoshinsky, a significant component of which is the bowed string quartet genre. It is noted that giving preference to the chamber-instrumental music at an early stage of his work, the composer pursued two goals: “entering” the sound world of contemporary music at that time, where it was the chamber-instrumental genres that became dominant; creating his own language stylistics that would meet the requirements of modern times. The article traces the trends of the embodiment of instrumental chamber manner in the style of a recognized classic of Ukrainian music, identifies the main stages in the formation of this style. Accordingly, the study gives brief characteristics of that “genre environment” that influenced Lyatoshinsky’s bowed string quartet style.

This is, first of all, the basic model of his musical thinking — a symphony as a genre of high generalizations, as well as various forms of composer’s “communication” with Ukrainian musical folklore in the form of processing and quoting (an example of the latter is “Ukrainian Piano Quintet”, described in the article). It is noted that Lyatoshinsky turned to the chamber-instrumental genre, namely to the quartet, in his youth, even before entering the Kyiv Conservatory and meeting Reinhold Glière. It was a “Youth” Quartet, which the author did not consider possible to include in the opuses of his music, however, judging by the available information, the Quartet contained the folk song material, which became a characteristic sign of Lyatoshinsky’s mature style only in the 1940s.

Boris Lyatoshinsky entered the history of the world and Ukrainian classics of the 20th century as greatest symphonist, who developed his concept of symphony based on dramatic collisions, and in the language sphere, on a

mixed system of tonal-modal polyphonic presentation of the material. At the same time, his work on creating peculiar chamber models of symphonies – quartets and other instrumental cycles, differing in style but containing moments common to the composer's style – was almost continuous. It is emphasized that the chamber-instrumental compositions by Lyatoshinsky represent a kind of compendium of the genre-style features of his musical thinking. The leading role here was played by the bowed string quartets and their modifications with the addition of piano, for example, the *First Quartet* is distinguished by a three-part structure and in terms of genre inclination belongs to the epic coming from the traditions of Russian classics. The *Second Quartet* in this article is characterized as a “calling card” of the author's harmonic-polyphonic style, in which the dissonant vertical base and the layer polyphony elements are focused, while observing the leading principles of chamber manner in the form of equal potentiality of the quartet parts.

The *Third Quartet* in this article is designated as a “turning point” in the composer's chamber-instrumental style. This is reflected in a switch to the suite logic, in which, nevertheless, there is a symphonic idea that is constant for Lyatoshinsky's thinking. An important role in the further modification of the chamber-instrumental style of Lyatoshinsky was played by his arrangements for voice and piano of Ukrainian folk songs, where the material itself brought to life a number of new aspects that determined Lyatoshinsky's return to folklore, mastered in the early period of his work. It is proved that for Lyatoshinsky folklore did not mean any stylization, but had a synthetic, complex nature, in which the folk-intonation principle was combined with previously found means of harmony and polyphony, transformed through the introduction of new intonations. The *Fourth and Fifth Quartets* (the latter is designated as “Suite on Ukrainian Folk Themes”) are a clear confirmation of this. Together with the involvement of Ukrainian intonation material, the composer develops in his chamber-instrumental compositions of the late 1930s – 1940s the idea of program manner, which dates back to the *Third Quartet Suite*.

It is emphasized that the “Ukrainian Quintet” becomes a generalized expression of Lyatoshinsky's coherent style in his projection to chamber-instrumental genres, where the author uses expanding the sound palette of the bowed string ensemble due to the multisound harmonic piano, which enters into a concert dialogue with the parts of the quartet ensemble. This kind of the genre “concertization”, combined with the national semantics of the musical language, puts the *Quintet* on a par with the masterpieces of the 20th century world classics, brings one of the key meanings in the music of modern times to Lyatoshinsky's chamber-instrumental style. It was the quartet model and its bowed string classical “skeleton” that served as a reason for Lyatoshinsky to search for an individual “style expression” not only in this particular genre, but also in other genres of his works.

The latter circumstance is also noted in the conclusions of this article, which suggest a classification description of the features of Lyatoshinsky's chamber-instrumental style, based on the analysis of a number of sources and our own observations. As the prospects for further research of the theme outlined in this article, we see a detailed description of all five bowed string quartets by Lyatoshinsky, along with their available perfor-

mance versions indicating the vitality and lasting value of these compositions for Ukrainian and world music.

Keywords: chamber-instrumental style, bowed string quartet, Boris Lyatoshinsky, stages of formation of the composer's chamber-instrumental style, musical language and form of chamber-instrumental compositions by Boris Lyatoshinsky.

Постановка проблеми.

Зв'язок з науковими та практичними завданнями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

([15], [12]).
([2]), [8]

Мета статті —

Виклад основного матеріалу дослідження.
(1895–1968) —

— [8, . 231]

« » 1960-

1940-

« »

« » [].

([7])

d-moll,
», —

(1913)

([8]).

[12]. (1915),

[4) « » ([15, . 11]).

« »

—

« » [8],

« » (1914).

« » [11, . 258–259],

[8, . 232].

1910- [].
 (, 1919).
 1922 .
 — .
 « » (. [16]).
 (. [13, . 73]),
 « (. [10]),
 « — », (, (,)).
 , « ...
 20- » [5, . 15].

« » [15, . 15].
 [2], ()
 « », « » [2, . 46]
 (1928) —
 « » [15, . 19].
 ()
 « »
 « »
 « » [1].
 1930- —
 [15],
 « »

Preludio, Nocturno, Scherzo, Intermezzo, Postludio —

(1932), (1942), (1943)
 « » « »
 (1944).
 « »
 « »
 « » () « » ()
 [8, . 235]).
 — 1942 ()
 1928).
 1940-
 [15, . 31].
 « » « »
 [9].
 « : 1) « — 1942 ., — 1945). » ()
 », ; 2)
 » [9, . 57].
 (), [9],
 : 1) « » », - ,
 ; 2) « » [8, . 240].
 (); 3)
 — « »
 [9, . 58].

9. [] /, 2014. — .230–241.
10. — .:, 1987. — .22. — .57–65.
11.) []: /, 1984. — 19 . — []: 6- /, 1990. — .3.
12. — . — 424 []: ; 2002. — 20 .
13. [] /, 1982. — 319 .
14. [] / — .:, 1963. — 340 .
15. [] /, 1974. — 46 .
16. « » (.) [] / //, 1995. — .68–70.

References:

- Alshvang, A. (1964). Problemy zhanrovogo realizma [Problems of genre realism]. In A. A. Alshvang. *Izbrannye sochineniya — Selected works*. (Vols 1–2, vol. 1), (pp. 97–103). Moscow. (In Russian)
- Andriievskiy, I. M. (2019). Intonatsiina svoieridnist sonaty dlia skrypky ta fortepiano op. 19 B. M. Liatoshynskoho [Intonational originality of sonatas for violin and piano op. 19 of B. Lyatoshytsky]. In Yuvileina palitra 2018: do pam'iatnykh dat vydatnykh ukrainskykh muzychnykh diiachiv i kompozytoriv : proceedings of 2nd International scientific conference, (pp. 45–52). Sumy : FOP Tsoma S. P. (In Ukrainian)
- Aranovskii, M. (1979). *Simfonicheskie iskaniya: problema zhanra v sovetskoi muzyke 1960–1975 gg. : Issledovatel'skie ocherki* [Symphonic Quest: The Problem of the Genre in Soviet Music of 1960–1975]. Leningrad : Sovetskii kompozitor, Leningradskoe otdelenie. (In Russian)
- Asafiev, B. (Glebov I.). (1971). *Muzikal'naya forma kak protsess* [Musical Form as a Process]. E. M. Orlova, ed. (Books 1–2). (2nd ed.). Leningrad : Muzyka, Leningradskoe otdelenie. (In Russian)
- Borovik, I. (1996) *Ukrainskii kamerno-instrumentalni ansambl* [Ukrainian Chamber Instrumental Ensemble], (pp. 15, 40–47, 60–61, 73–100). Kiev : Tsentr muzinform.. (In Russian)
- Borovik, N. (1979). Puti razvitiya kamerno-instrumentalnogo ansamblya [Ways of development of the chamber-instrumental ensemble]. In E. Aleksenko, I. Lyashenko, eds. *Muzikal'naya kultura USSR*, (pp. 362–365). Moscow : Muzyka. (In Russian)
- Ganzburg, G. I. (2005). Pesennyi teatr Roberta Schumann [Song Theater Robert Schumann]. *Music Academy, 1*, 106–119. (In Russian)
- Zav'ialova, O. K. (2014). Stylovi priorytety kamerno-instrumentalnoi tvorchoosti B. Liatoshynskoho [Style priorities of chamber-instrumental creativity of B. Lyatoshytsky]. In I. Ye. Kopot & K. I. Novoselskyi, eds. *Reinhold Gliere — Boris Lyatoshinskij. Zhittya i tvorchist v konteksti kulturi*, (pp. 230–241). Zhytomyr : FOP Evenok O. O. (In Ukrainian)
- Ihnatchenko, H. I. (1987). Pro deiaki modeli fakturnoho rozvytku v solnykh obrobkakh ukrainskykh narodnykh pisen B. Liatoshynskoho [About some patterns of texture development in solo performances of Ukrainian folk songs B. Lyatoshytsky]. *Ukrainske muzykoznavstvo, 22*, 57–65. (In Ukrainian)
- Ignatchenko, G. I. (1984). *Funktional'no-fonicheskie svoystva muzykal'noi faktury (plotnost' fakturnoi gorizontali)* [Functional-phonetic properties of musical texture (density of the textured horizontal)]. Kharkiv : KhII im. I. P. Kotlyarevskogo (In Russian)
- Zahaikevych, M. P. et al. (Eds.). (1990). *Istoriia ukrainskoi muzyky* [History of Ukrainian music]. (Vols 1–6, vol. 3). Kyiv : Naukova dumka. (In Ukrainian)
- Kanievska, D. A. (2002). B. M. Liatoshytskyi i D. D. Shostakovych: porivnialno-typolohichni analiz tvorchoosti [B. M. Lyatoshytsky and D. D. Shostakovych: comparative-typological analysis of creativity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. (In Ukrainian)
- Nazaikinskii, E. (1982). *Logika muzykal'noi kompozitsii* [Logic of the musical composition]. Moscow : Muzyka. (In Russian)
- Raaben, L. N. (1963). *Sovetskaya kamerno-instrumentalnaya muzyka* [Soviet chamber and instrumental music]. Leningrad : Gosudarstvennoe muzykal'noe izdatel'stvo. (In Russian)
- Samokhvalov, V. Ya. (1974). *Borys Liatoshytskyi* [Boris Lyatoshytsky]. Kyiv : Muzychna Ukraina. (In Ukrainian)
- Tsarevych, I. (1995). “Ukrainskyi kvintet” B. M. Liatoshynskoho (Deiaki problemy vykonannia) [“Ukrainian Quintet” by B. M. Lyatoshytsky (Some problems of execution)]. In *Muzychnyi svit Borysa Liatoshynskoho : proceedings of International theoretical conference*, (pp. 68–70). Kyiv : Tsentr muzinform. (In Ukrainian)